

ЛЮТЕРАНСЬКА НІМЕЦЬКОМОВНА ПРОПОВІДЬ ЯК ЖАНР ПУБЛІЧНОЇ ТА МАСОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ: ЛІНГВІСТИЧНА СТРУКТУРА ТА ДІАХРОННА ДИНАМІКА

Богуславський С. С.

кандидат філологічних наук, доцент

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова

ORCID iD: <https://orcid.org/0009-0005-5842-8434>

У статті розглянуто еволюцію лютеранської німецькомовної проповіді як інституційного жанру публічної та масової комунікації крізь призму діахронного аналізу. Дослідження охоплює три ключові етапи — реформаційний, модерний і сучасний — та аналізує зміни у синтаксичній структурі, модальності, адресатних стратегіях, дейктичних механізмах і наративній організації текстів проповідей. Автор доводить, що трансформації жанрової структури лютеранської проповіді відбуваються у відповідь на соціокультурні зміни, зокрема трансформацію моделей адресата, зміну режимів публічності та вплив медіалізованого комунікативного середовища.

Реформаційна проповідь базується на екзегетичній домінанті, характеризується домінуванням гіпотаксичних конструкцій і нормативною аргументацією. Модерний етап демонструє зрушення до індивідуалізації адресата, ритмізації синтаксису та зростання ролі інклюзивних мовних форм. Сучасна проповідь адаптується до умов цифрової масової комунікації через синтаксичну сегментацію, емпатійну модальність і наративізацію, зберігаючи при цьому сакральну рамку та інституційну легітимацію.

Особлива увага приділяється функціональній переорієнтації жанру: від жорстко контрольованої нормативності до моделі діалогічного осмислення та співучасті. Синтаксис поступово стає більш адаптивним, модальність — рефлексивною, а стратегія адресації — багаторівневою, що відповідає вимогам сучасної гетерогенної аудиторії. Проповідь перетворюється на засіб комунікативної інтеграції сакрального тексту в контекст сучасних соціальних і культурних викликів.

Таким чином, лютеранська проповідь постає як приклад динамічно стабільного інституційного жанру, здатного до збереження жанрової ідентичності завдяки гнучкому використанню мовних ресурсів у змінених умовах комунікації.

Ключові слова: лютеранська проповідь, публічна комунікація, релігійний дискурс, синтаксис, модальність, медіалізація, жанрова еволюція, інституційний дискурс.

THE GERMAN-LANGUAGE LUTHERAN SERMON AS A GENRE OF PUBLIC AND MASS COMMUNICATION: LINGUISTIC STRUCTURE AND DIACHRONIC DYNAMICS

Boguslavskiy S. S.

PhD in Philology, Associate Professor
Odesa I. I. Mechnikov National University

The article explores the evolution of the German-language Lutheran sermon as an institutional genre of public and mass communication through the lens of diachronic analysis. The study covers three key stages — the Reformation, the Modern, and the Contemporary — and examines changes in syntactic structure, modality, addressee strategies, deictic mechanisms, and narrative organization of sermon texts. The author argues that transformations in the genre structure of the Lutheran sermon occur in response to socio-cultural changes, particularly shifts in the model of the addressee, the transformation of publicity regimes, and the influence of a mediatized communication environment.

The Reformation sermon is based on exegetical dominance, characterized by hypotactic constructions and normative argumentation. The modern stage shows a shift toward individualization of the addressee, syntactic rhythmization, and increased use of inclusive linguistic forms. The contemporary sermon adapts to the conditions of digital mass communication through syntactic segmentation, empathetic modality, and narrative strategies, while maintaining its sacred framework and institutional legitimacy.

Special attention is given to the functional reorientation of the genre: from strictly controlled normativity to a model of dialogical interpretation and participation. Syntax gradually becomes more adaptive, modality — more reflective, and the strategy of address — multilevel, reflecting the needs of today's heterogeneous audiences. The sermon becomes a means of communicative integration of the sacred text into the context of modern social and cultural challenges.

Thus, the Lutheran sermon emerges as an example of a dynamically stable institutional genre, capable of preserving its generic identity through flexible use of linguistic resources in changing communicative conditions.

Keywords: *Lutheran sermon, public communication, religious discourse, syntax, modality, mediatization, genre evolution, institutional discourse.*

Вступ. Лютеранська німецькомовна проповідь у сучасному гуманітарному дискурсі дедалі частіше осмислюється не лише як богословський текст або жанр конфесійної комунікації, але як складно організований інституційний дискурс, що функціонує в умовах публічного адресування та регулярного колективного сприйняття. Такий підхід зумовлений змінами у самій парадигмі мовознавчих досліджень, у межах якої релігійні жанри дедалі активніше аналізуються з позицій дискурсології, комунікативної лінгвістики та соціолінгвістики.

Мета статті полягає у виявленні діахронної динаміки лінгвістичної структури лютеранської німецькомовної проповіді як інституційного жанру публічної та масової комунікації, що зазнає трансформацій під впливом змін соціокультурного контексту, моделей адресата та режимів медіалізованої публічності. Об'єктом дослідження є лютеранська німецькомовна проповідь як тип мовленнєвої практики, що функціонує в інституційних межах релігійної комунікації. Предметом дослідження виступають синтаксичні, модальні, адресатні, дейктичні та наративні параметри проповіді, які демонструють змінність у діахронному вимірі.

Матеріал дослідження охоплює корпус лютеранських німецькомовних проповідей трьох історичних періодів: реформаційного, модерного та сучасного. До реформаційного корпусу включено тексти Мартіна Лютера, зокрема *Invokavitpredigten* 1522 року. Модерний етап представлено проповідями протестантських теологів XIX століття, зокрема корпусом проповідей Фрідріха Шлейєрмахера. Сучасний етап охоплює цифрово оприлюднені проповіді Євангелічної церкви Німеччини та Північної церкви за 2024 рік.

Методологія дослідження ґрунтується на поєднанні функціонально-дискурсивного аналізу, когнітивно-прагматичного підходу та елементів діахронної лінгвістики. Для опису інституційних параметрів жанру використано модель критичного дискурс-аналізу Нормана Ферклофа, у межах якої мовні структури розглядаються як інструменти соціальної легітимації та символічної влади (Fairclough, 2015). Для інтерпретації впливу цифрових медіа застосовано концепцію глибокої медіалізації Андреаса Хеппа (Херр, 2019). Синтаксичні, модальні та адресатні параметри проповідей аналізуються у діахронному зіставленні з метою виявлення механізмів адаптації жанру до змінених умов публічної комунікації.

Результати і обговорення. У межах критичного дискурс-аналізу інституційні жанри розглядаються як соціально зумовлені практики виробництва значення, де мовні структури виконують функцію інституційної фіксації смислу і закріплення соціально допустимих інтерпретацій, що відображає механізми символічної влади в релігійному дискурсі (Fairclough, 2015). Проповідь у цьому контексті виступає не просто засобом трансляції релігійного змісту, але механізмом регуляції інтерпретації сакрального тексту та актуальних подій, оскільки вона формує колективний горизонт розуміння, легітимний у рамках конкретної конфесійної традиції.

Комунікативно-жанровий підхід дозволяє інтерпретувати проповідь як типізовану форму мовленнєвої діяльності, що реалізується в стабільній комунікативній ситуації з чітко визначеними ролями адресанта і адресата, очікуваними перлокутивними ефектами та нормативними обмеженнями щодо структури й стилю тексту. В українській комунікативної лінгвістики такі жанри описуються як інституційно закріплені моделі мовної поведінки, де мовні засоби виконують функцію соціальної координації та когнітивної орієнтації адресата (Бацевич, 2004; Селіванова, 2008).

Проповідник у цій моделі постає не як індивідуальний мовний суб'єкт, а як представник інституції, що володіє символічним правом публічного тлумачення сакрального тексту. Адресат, своєю чергою, репрезентує колективну або потенційно масову аудиторію, для якої проповідь виконує функцію не лише інформування, але й нормативного впорядкування релігійного та соціального досвіду. Саме ця інституційна асиметрія комунікативних ролей зумовлює особливу значущість таких лінгвістичних параметрів, як синтаксична організація, модальність, адресатні стратегії та дейктичні механізми.

Методологічно важливим для аналізу лютеранської проповіді є поєднання функціонально-прагматичного підходу з діахронним аналізом. Така комбінація дозволяє, з одного боку, виявити інваріантні жанрові характеристики проповіді, а з іншого боку, описати змінність мовних засобів як результат адаптації до трансформацій соціокультурного контексту. У вітчизняній романо-германській філології ця позиція послідовно реалізується у працях, присвячених німецькомовному протестантському дискурсу, де структура проповіді розглядається як функціонально мотивована система, що корелює з умовами публічності та моделлю адресата (Богуславський, 2020).

Особливого значення набуває діахронний вимір дослідження, оскільки проповідь як інституційний жанр зберігає свою впізнаваність не завдяки незмінності мовної форми, а завдяки здатності перебудовувати власні мовні механізми відповідно до нових режимів публічної комунікації. Теорія глибокої медіалізації наголошує, що цифрові медіа трансформують не лише технічні канали поширення повідомлень, але й самі соціальні практики, включно з релігійними, змінюючи темп, формат і умови рецепції (Нерр, 2019). У сучасних дослідженнях проповіді в цифровому середовищі показано, що медіалізація релігійної комунікації змінює структуру проповідницького

дискурсу, зокрема сприяє сегментації синтаксису, зростанню контактних стратегій та переорієнтації адресації на гетерогенну онлайн-аудиторію, що системно описано в дослідженнях цифрової релігії та онлайн-церковних практик (Campbell, 2013; Hutchings, 2017).

У цій статті лютеранська німецькомовна проповідь розглядається як жанр публічної та масової комунікації у специфічному інституційному сенсі, де масовість визначається регулярністю колективного адресування, потенційною відкритістю аудиторії та можливістю медіального тиражування, тоді як інституційність зумовлюється сакральною рамкою, церковною легітимацією та нормативною стабілізацією інтерпретації. Така перспектива дозволяє лінгвістично обґрунтувати діяхронні зміни у структурі проповіді та виявити механізми збереження її жанрової ідентичності в умовах зміненої публічності.

Реформаційний етап формування євангелічної лютеранської німецькомовної проповіді визначає базову жанрову модель, в якій проповідь постає як публічно виконуваний акт інституційно легітимованої інтерпретації біблійного тексту. Центральним елементом цієї моделі є принцип *sola Scriptura*, що зумовлює домінування біблійного тексту як первинного джерела смислу і визначає характер мовної організації проповіді. Проповідник у цій системі не створює новий зміст, а демонструє правильний спосіб читання й тлумачення Писання, що безпосередньо впливає на композицію, синтаксис і модальність проповіді.

Синтаксична організація реформаційної проповіді характеризується переважанням розгорнутих гіпотаксичних конструкцій, у межах яких вибудовується дедуктивна аргументація від біблійної тези до нормативного висновку. Така гіпотаксичність виконує функцію не лише логічного зв'язку, але й інституційного контролю інтерпретації, оскільки вона чітко маркує причинно-наслідкові відношення та обмежує можливість альтернативного тлумачення. У термінах інституційного дискурсу це відповідає механізмам стабілізації значення, характерним для жанрів, що виконують нормативну функцію в колективній аудиторії (Fairclough, 2015).

Показовою для аналізу модальної організації реформаційної проповіді є друга *Invokavit*-проповідь Мартіна Лютера, у якій чітко простежується стратегія прагматичного самообмеження проповідника. Лютер формулює межі проповідницького впливу, наголошуючи на неможливості прямого впливу на внутрішній світ адресата: *Ich kann*

nicht weiter kommen als zu den Ohren, ins Herz kann ich nicht kommen (Luther, 1522). Це висловлення виконує не лише дескриптивну, але й аргументативну функцію, оскільки воно готує підґрунтя для подальшого нормативного висновку, який не постає як наказ, а як логічно вмотивований принцип.

Подальший висновок *Darum soll man das Wort frei lassen* (Luther, 1522) демонструє специфічний спосіб реалізації деонтичної модальності. Поєднання причинного маркера *darum* з модальним дієсловом *soll* перетворює припис на раціонально обґрунтований наслідок попереднього міркування. Унаслідок цього нормативність сприймається як внутрішньо логічна необхідність, а не як зовнішній примус, що відповідає інституційній логіці лютеранської проповіді, зорієнтованої на переконання через слово, а не через примус.

Лінгвістично значущим є те, що деонтичність у реформаційній проповіді завжди супроводжується аргументативним контекстом. Нормативні висловлення рідко з'являються ізольовано, оскільки вони інтегруються в ширший синтаксичний період, який включає біблійне посилання, його тлумачення та практичний висновок. Така структура забезпечує цілісність проповіді як аргументативного тексту і водночас підтримує її ритуальну впізнаваність у межах богослужбової практики.

Разом із тим реформаційна проповідь демонструє чутливість до умов усного сприйняття, що проявляється у використанні риторичних повторів, паралельних конструкцій та контрастивних опозицій. Ці засоби виконують функцію внутрішньої сегментації довгих синтаксичних періодів і слугують когнітивними орієнтирами для слухачів. Таким чином, навіть за домінування гіпотаксичної архітекτονіки, проповідь залишається доступною для колективної аудиторії, що є важливою умовою її публічної ефективності.

Адресатні стратегії реформаційного етапу відображають модель колективного адресата, для якого проповідь виконує функцію уніфікації віровчення та дисциплінування інтерпретації. Індивідуалізація адресата практично відсутня, оскільки проповідь зорієнтована на формування спільного горизонту розуміння, а не на врахування особистих переживань окремих слухачів. У цій моделі проповідь постає як механізм колективного смислотворення, жорстко регламентованого інституційними нормами.

Отже, реформаційний етап розвитку лютеранської проповіді формує жанровий інваріант, який визначається текстоцентричністю,

екзегетичною домінантою та аргументативно організованим синтаксисом. Саме цей інваріант слугує відправною точкою для подальшої діяхронної трансформації проповіді, у межах якої мовні механізми поступово перебудовуються відповідно до зміненої моделі адресата та умов публічної комунікації.

Модерний етап розвитку лютеранської німецькомовної проповіді, що охоплює насамперед XIX століття, формується в умовах суттєвих змін у структурі публічності, пов'язаних із секуляризаційними процесами, індивідуалізацією релігійного досвіду та зростанням ролі рефлексивного суб'єкта. За цих умов проповідь зберігає інституційний статус і сакральну рамку, проте її мовна організація зазнає помітної перебудови, спрямованої на зменшення комунікативної дистанції між проповідником і адресатом та на підтримку співучасті адресата в процесі смислотворення.

Однією з визначальних лінгвістичних ознак модерної проповіді стає ритмізація синтаксису. Якщо реформаційна проповідь тяжіла до довгих гіпотаксичних періодів з чітко вибудованою дедуктивною логікою, то в XIX столітті дедалі активніше використовуються паралельні та симетричні конструкції, які формують ритмічно організований текстовий каркас. Такі конструкції не лише полегшують усне сприйняття, але й виконують когнітивну функцію, оскільки дозволяють адресатові швидше ідентифікувати ключові смислові опозиції та нормативні орієнтири.

Покажемо у цьому контексті є фрагмент з проповідницької традиції початку XIX століття: *leben wir, so leben wir dem Herrn, sterben wir, so sterben wir dem Herrn* (Schleiermacher, 1831). Симетрія двох частин створює інтонаційно завершену формулу, яка функціонує як смисловий центр висловлення і водночас як риторичний засіб утримання уваги. Ритмізація тут виконує не декоративну, а структуротворчу функцію, оскільки вона забезпечує поєднання логічної зв'язності та перцептивної доступності.

Зміни у синтаксичній організації модерної проповіді тісно пов'язані з трансформацією адресатних стратегій. На відміну від реформаційної моделі, де адресат мислився як відносно однорідна громада, що потребує нормативної уніфікації, у модерному етапі більшої ваги набуває індивідуалізований характер релігійного переживання. Це знаходить відображення у зростанні ролі інклюзивних форм першої особи множини, які створюють ефект спільності та солідарності

між проповідником і слухачами. Використання займенника *wir* дозволяє проповідникові позиціонувати себе не над громадою, а разом із нею, що істотно змінює прагматичну рамку комунікації.

Інклюзивна адресація поєднується з активнішим використанням умовних конструкцій і риторичних питань, які залучають адресата до процесу інтерпретації і стимулюють внутрішній діалог. У такій моделі проповідь перестає бути суто трансляційним актом і набуває рис імпліцитної діалогічності, хоча цей діалог залишається регламентованим інституційними нормами. Лінгвістично це проявляється у зменшенні категоричності висловлень і в посиленні форм, що апелюють до особистого досвіду слухача.

Модальність модерної проповіді зазнає істотної перебудови, що проявляється у поєднанні деонтичних та епістемічних компонентів. Нормативні висновки більше не подаються виключно як логічно необхідні приписи, а дедалі частіше супроводжуються маркерами сумніву, пошуку та внутрішнього осмислення. Така модальна організація відображає зростання ролі рефлексії в релігійному житті і водночас зберігає інституційний контроль над межами допустимої інтерпретації.

З позицій когнітивно-дискурсивної лінгвістики ці зміни можна інтерпретувати як зсув від жорстко контрольованої нормативності до моделі керованої інтерпретації, у межах якої адресат отримує більший простір для внутрішньої роботи зі смислом, але цей простір залишається структурованим мовними засобами проповіді (Селіванова, 2008). Унаслідок цього проповідь зберігає інституційну легітимність, водночас адаптуючись до зміненої моделі адресата.

Модерний етап розвитку лютеранської проповіді можна охарактеризувати як період функціональної перебудови жанру, в якій змінюються мовні механізми впливу, але зберігається сакральна рамка і жанрова ідентичність. Ритмізація синтаксису, інклюзивна адресація та рефлексивна модальність формують проміжну модель проповіді, що поєднує риси реформаційної текстоцентричності та передумови сучасної медіалізованої практики.

Сучасний етап розвитку лютеранської німецькомовної проповіді формується в умовах глибокої трансформації публічної комунікації, пов'язаної з цифровізацією, медіалізацією та фрагментацією аудиторії. Проповідь у цих умовах перестає бути виключно одноразовим усним актом, прив'язаним до конкретної богослужбової ситуації, і

дедалі частіше функціонує як текст, що циркулює в цифровому просторі, підлягає повторному читанню, вибірковому цитуванню та асинхронній рецепції. Саме ця зміна умов функціонування зумовлює системну перебудову мовної організації проповіді, яка набуває рис жанру масової комунікації, не втрачаючи при цьому сакральної рамки та інституційної легітимації.

Однією з найбільш помітних лінгвістичних ознак сучасної проповіді є посилення синтаксичної сегментації. Якщо в реформаційній традиції домінували розгорнуті гіпотаксичні періоди, а в модерній практиці ключову роль відігравала ритмізація синтаксису, то сучасні проповіді характеризуються чергуванням відносно коротких, інтонаційно автономних сегментів. Така сегментація забезпечує чітке членування смислу і відповідає умовам сприйняття в медіалізованому середовищі, де увага адресата є обмеженим ресурсом. Синтаксична компактність окремих фрагментів підвищує їхню цитатність і придатність до функціонування поза первинним контекстом проповіді.

Водночас сегментація не означає редукції складності богословського змісту. У сучасних проповідях гіпотаксичні конструкції зберігаються в екзегетичних фрагментах, де необхідно відтворити логічну багатшаровість біблійного тексту. Однак ці фрагменти дедалі частіше обрамлюються коротшими вступними та перехідними висловленнями, які виконують контактну функцію та забезпечують поступовий вхід адресата в складні смислові структури. Таким чином, сучасна проповідь поєднує різні типи синтаксичної організації в межах одного тексту, адаптуючи їх до різних комунікативних завдань.

Модальність сучасної проповіді зазнає подальшого зсуву в бік емпатійних і солідаризуючих стратегій. Деонтичні значення не зникають, однак вони дедалі рідше реалізуються у формі прямого припису. Нормативні імпульси подаються як запрошення до спільної етичної дії або як пропозиція для особистого осмислення, що відповідає очікуванням гетерогенної аудиторії. Такий спосіб модальної організації дозволяє зберігати етичну спрямованість проповіді без створення ефекту комунікативного тиску, який у сучасному публічному просторі часто сприймається негативно.

Особливого значення в сучасній проповіді набуває дейксис, оскільки саме через дейктичні механізми сакральний зміст інтегрується в актуальний соціальний та екзистенційний контекст. Темпоральні маркери теперішності, а також вказівки на конкретні події,

ситуації або колективні переживання дозволяють перевести біблійний наратив у площину «тут і тепер». Лінгвістично це проявляється в активному використанні форм, що підкреслюють актуальність і спільність досвіду, завдяки чому біблійний текст постає не як історично віддалений, а як безпосередньо релевантний для сучасного адресата.

Наративізація стає ще одним важливим структурним чинником сучасної проповіді. Короткі наративні фрагменти, які апелюють до повсякденних ситуацій, соціальних проблем або особистих історій, дедалі частіше використовуються як композиційний вступ. У межах такої структури біблійний текст вводиться не на початку, а після формування спільного горизонту уваги, що полегшує його сприйняття і підвищує комунікативну ефективність. Така інверсійна композиція відповідає когнітивним очікуванням сучасної аудиторії та узгоджується з тенденціями публічного мовлення в масовій комунікації.

Показовими в цьому контексті є сучасні різдвяні проповіді, опубліковані на офіційних ресурсах євангелічних церков Німеччини. У проповіді до Christvesper 2024 контактна фаза вибудовується через безпосереднє звертання та питальну конструкцію *Liebe Gemeinde, wissen Sie, was das Weihnachtswort schlechthin ist?*, яка одразу залучає адресата до процесу спільного пошуку смислу. Подальший розвиток теми здійснюється через низку коротких, інтонаційно завершених сегментів, що підсилює текстову прозорість і сприяє повторній реценції проповіді в цифровому середовищі.

У проповіді Nordkirche на Heiligen Abend 2024 біблійний імператив *Fürchtet euch nicht* отримує прагматичне розширення і трансформується в м'який етичний заклик *Fürchtet euch nicht, dabei einen Unterschied zu machen*. Синтаксична компактність цього висловлення і відсутність прямої директивності створюють рамку підтримки, у межах якої адресат сприймає норму як спільну цінність, а не як зовнішній припис. Така стратегія є типовою для сучасної проповіді, зорієнтованої на масову, але водночас гетерогенну аудиторію.

Отже, сучасний етап розвитку лютеранської проповіді характеризується комплексною адаптацією мовних механізмів до умов медіалізованої публічності. Синтаксична сегментація, емпатійна модальність, активний дейксис і наративізація формують нову комунікативну модель, у межах якої проповідь поєднує сакральну традицію з вимогами сучасної масової комунікації.

Висновки. Порівняльний аналіз реформаційного, модерного та сучасного етапів розвитку лютеранської німецькомовної проповіді дозволяє описати її еволюцію як системну трансформацію жанру, що відбувається не шляхом руйнування традиційної структури, а через поступову перебудову взаємопов'язаних лінгвістичних параметрів. У центрі цієї динаміки перебуває адаптація мовних механізмів до змінених умов публічності, медіалізації та моделі адресата при збереженні сакральної рамки та інституційної легітиматії проповіді.

Першим ключовим параметром виступає синтаксична організація. Реформаційна проповідь характеризується домінуванням розгорнутих гіпотаксичних періодів, що забезпечують дедуктивну аргументацію та нормативну стабілізацію смислу. Модерна проповідь демонструє зсув у бік ритмізованих і симетричних конструкцій, які поєднують логічну зв'язність із підвищеною перцептивною доступністю. Сучасний етап відзначається сегментацією синтаксису, у межах якої коротші інтонаційно автономні блоки формують чітку смислову структуру, придатну до функціонування в умовах цифрової циркуляції та фрагментарної рецепції. Ця еволюція свідчить про функціональну переорієнтацію синтаксису з логічно-контролюючого на комунікативно-адаптивний.

Другий параметр охоплює модальність проповіді. У реформаційній моделі деонтичні значення вводяться як раціонально вмотивовані висновки з біблійного тексту, що мінімізує варіативність інтерпретації. Сьогодні деонтичність дедалі частіше поєднується з епістемічними маркерами рефлексії, які апелюють до внутрішнього переконання адресата. У сучасній проповіді нормативність інтегрується в емпатійну рамку співучасті, де етичний імпульс подається як спільний орієнтир, а не як зовнішній припис. Така трансформація модальності відповідає зміні комунікативних очікувань аудиторії та зростанню значущості кооперативних стратегій у масовій комунікації.

Третій параметр пов'язаний з адресатними стратегіями. Реформаційна проповідь орієнтується на колективного адресата, для якого важливою є уніфікація віровчення та дисциплінування інтерпретації. Модерна проповідь враховує індивідуалізацію релігійного досвіду і дедалі активніше залучає адресата до процесу смислотворення через інклюзивні мовні засоби. Сучасна проповідь функціонує в умовах гетерогенної аудиторії, де адресат може бути присутнім як безпосередньо, так і опосередковано через цифрові медіа. Це зумовлює ба-

гаторівневу адресацію, яка поєднує елементи прямого звертання з імпліцитною орієнтацією на відкладеного адресата.

Четвертий параметр охоплює дейксис і темпоральну організацію. У реформаційній традиції домінує біблійна темпоральність, що задає основну часову рамку інтерпретації. У модерну добу посилюється зв'язок між сакральним текстом і актуальним досвідом адресата, а в сучасних проповідях дейктичні маркери теперішності відіграють ключову роль у перенесенні біблійного наративу в площину «тут і тепер». Така актуалізація є функціонально зумовленою умовами масової комунікації, у яких релевантність повідомлення безпосередньо впливає на його сприйняття.

П'ятий параметр пов'язаний з наративною організацією проповіді. Якщо реформаційна модель базується на послідовній екзегезі, то модерна традиція поступово інтегрує елементи наративного осмислення. У сучасній проповіді наратив часто виконує роль композиційного входу, формуючи спільний горизонт уваги перед введенням біблійного тексту як інтерпретаційного ресурсу. Така інверсійна структура відповідає когнітивним очікуванням сучасної аудиторії та сприяє підвищенню комунікативної ефективності проповіді.

Екстралінгвістичні чинники, що зумовлюють описані трансформації, охоплюють зміну режимів публічності, розвиток цифрових медіа та трансформацію соціальної ролі релігійних інституцій у сучасному суспільстві. Проповідь дедалі частіше функціонує в конкурентному інформаційному середовищі, де увага адресата є обмеженим ресурсом. Це стимулює адаптацію мовних механізмів без втрати сакральної ідентичності жанру.

Лютеранська німецькомовна проповідь як жанр публічної та масової комунікації демонструє принцип динамічної стабільності. Її діахронна еволюція засвідчує, що інституційні жанри зберігають життєздатність не завдяки формальній незмінності, а завдяки здатності перебудовувати мовні ресурси відповідно до змінених соціокультурних умов. Лінгвістичний аналіз синтаксису, модальності, адресації, дейксису та наративної організації дозволяє виявити глибинні механізми цієї адаптації і підтверджує доцільність розгляду проповіді як повноцінного об'єкта дослідження в межах сучасної дискурсології та романо-германської філології.

Список літератури

- Башевич Ф. С. Основи комунікативної лінгвістики. Київ : Академія, 2004. 344 с.
- Богуславський С. С. Структурно-семантичні особливості німецькомовної протестантської проповіді. *Записки з романо-германської філології*. 2020. Вип. 1(44). С. 36–44.
- Селіванова О. О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава : Довкілля-К, 2008. 712 с.
- Campbell H. A. *Digital Religion: Understanding Religious Practice in New Media Worlds*. London : Routledge, 2013. 279 p.
- Fairclough N. *Language and Power*. 3rd ed. London : Routledge, 2015. 306 p.
- Hepp A. *Deep Mediatization*. London : Routledge, 2019. 256 p.
- Hutchings T. *Creating Church Online: Ritual, Community and New Media*. London : Routledge, 2017. 217 p.
- Luther M. *Zweite Invokavitpredigt*. 1522.
- Schleiermacher F. D. E. *Predigten*. Berlin : Reimer, 1831. 412 S.

References

- Batsevych, F. S. (2004). *Osnovy komunikatyvnoi linhvistyky* [Fundamentals of communicative linguistics]. Akademiia [in Ukrainian].
- Bohuslavskiy, S. S. (2020). *Strukturno-semantychni osoblyvosti nimetskomovnoi protestantskoi propovidi* [Structural and semantic features of German-language Protestant sermon]. *Zapysky z romano-hermanskoi filolohii*, 1(44), 36–44 [in Ukrainian].
- Campbell, H. A. (2013). *Digital religion: Understanding religious practice in new media worlds*. Routledge.
- Fairclough, N. (2015). *Language and power* (3rd ed.). Routledge.
- Hepp, A. (2019). *Deep mediatization*. Routledge.
- Hutchings, T. (2017). *Creating church online: Ritual, community and new media*. Routledge.
- Luther, M. (1522). *Zweite Invokavitpredigt*.
- Schleiermacher, F. D. E. (1831). *Predigten*. Reimer.
- Selivanova, O. O. (2008). *Suchasna linhvistyka: napriamy ta problemy* [Modern linguistics: directions and problems]. Dovkillia-K [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції 01.12.2025 року